

YHDENVERTAINEN OSALLISTUMINEN KOULUSSA

Kaikilla lapsilla on oikeus osallistua koululiikuntaan, toiminnalliseen oppimiseen, välituntileikkeihin ja muuhun koulun toimintaan.

Yhdenvertainen osallistuminen perustuu lakiin ja opetussuunnitelman perusteisiin, joihin tämän esitteen tekstit pohjautuvat.

Osallistuminen tukee lapsen oppimista ja viihtymistä koulussa. Onnistumisen kokemukset parantavat itsetuntoa ja motivoivat oppimaan uutta. Yhteisen tekemisen kautta jokainen löytää paikkansa, ja voi löytyä myös uusia kavereita.

Toiminnalliset työtavat ja liikkuminen edistävät eri oppiaineiden sisältöjen oppimista. Aktiiviset välitunnit ovat tärkeä osa koulupäivää. Välitunneilla ystävystytään ja ryhmäydytään lasten omilla ehdoilla. Kouluilla on velvollisuus huolehtia, että kaikki voivat osallistua myös liikuntatunneille. Siihen tarvitaan luovuutta ja soveltamista, joskus myös apuvälineitä, avustajan tukea tai kuljetuksen järjestämistä.

Lapset omaksuvat toisiltaan ja aikuisilta toimintatapoja sekä asenteita, joilla he tulevaisuuden aikuisina toimivat.

Aktiiviset välitunnit

OSALLISTUMINEN ON MONEN ASIAN SUMMA

- Toimintaan osallistumisen kaikille mahdollistavat koulun henkilöstön myönteinen asenne, halu ratkaista haasteet sekä ennakoiva suunnittelu ja riittävät resurssit.
- Opettaja, koulunkäynninohjaaja, apuvälineet ja kaverit mahdollistavat osallistumisen koulussa.
- Erityisten apuvälineiden tai erityisen tuen tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Esimerkiksi kunnan omat apu- ja toimintavälineet edistävät lasten yhdenvertaista osallistumista.
- Avustamista tarvitaan osallistumisen tukena paitsi opetuksessa, myös välitunneilla ja retkillä. Esimerkiksi uinninopetuksessa koulunkäynnin ohjaaja tulee tarvittaessa mukaan altaaseen.
- Kuntoutuksen voi tuoda osaksi koulupäivää. Esimerkiksi terapeutti toimii opetuksessa mukana ja auttaa löytämään ratkaisuja liikuntatunnille osallistumiseen sen sijaan, että oppilas siirtyisi terapiaan liikuntatunnin ajaksi.

JOKAISELLA ON OIKEUS OSALLISTUA

- Lapsen etu on aina ensisijainen.
- Koulun johdolla on vastuu opetukseen, ohjaukseen sekä oppilashuollon ja tuen järjestämiseen liittyvistä ratkaisuista kouluyhteisössä, kaikilla vuosiluokilla ja kaikissa oppiaineissa.
- **Opetustoimi on velvollinen järjestämään vammaiselle tai muuten erityistä tukea tarvitsevalle oppilaalle maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut, kuten apuvälineet liikunnan opetukseen osallistumisen mahdollistamiseksi. Samat välineet mahdollistavat myös välituntileikkeihin ja koulun retkille osallistumisen.**
- Koulun tilojen sekä piha-alueiden tulee olla esteettömiä ja saavutettavia kaikille.
- Kohtuullisilla mukautuksilla edistetään vammaisten lasten yhdenvertaisuutta. Kohtuullisten mukautusten epäminen on lain mukaan syrjintää. Mukautus voi olla esimerkiksi toimintakykyä edistävän apuvälineen hankkiminen, henkilökohtainen avustaminen, päätöksenteossa tukeminen tai luokkatilojen uudelleenjärjestely.

OPPILAALLA JA HUOLTAJILLA ON OIKEUS TULLA KUULLUIKSI PÄÄTETTÄESSÄ OPPILAAN TUEN TARPEESTA JA MUODOISTA

- Kolmiportainen (yleinen, tehostettu ja erityinen) tuki mahdollistaa tuen saannin oppilaan tarpeen mukaan, jokaisessa oppiaineessa. Myös liikunnassa.
- Tehostetun tuen oppilas opiskelee yleisen opetussuunnitelman tavoitteiden mukaan, jolloin opetusta eriytetään oppimissuunnitelmassa määritellyllä tavalla.
- Erityisestä tuesta tehdään muutoksenhakukelpoinen hallintopäätös, jossa päätetään muun muassa oppilaan avustaja- ja apuvälinepalveluista. Päätökseen tulee kirjata oppilaan oikeus saada myös liikunnan opetukseen osallistumiseen tarvittavat apuvälineet. Oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka toimii tuen toimeenpanemisen apuna. HOJKS:iin kirjataan tarkasti oppilaan tarvitsemat tukimuodot, kuten liikunnassa käytettävät apuvälineet.
- Oppiaineiden oppimääriä yksilöllistetään erityisen tuen päätöksessä vain, mikäli edes oppiaineen keskeisiin sisältöihin liittyvien tavoitteiden saavuttaminen hyväksytysti ei tuesta huolimatta ole oppilaalle mahdollista.
- Oppimäärän yksilöllistäminen on ensisijainen vaihtoehto ennen oppilaan vapauttamista oppimäärän suorittamisesta. Vapauttamiseen oppimäärän opiskelusta tulee olla erityisen painavat syyt ja se perustuu jokaisen oppilaan kohdalla yksilölliseen harkintaan.
- Vaikeimmin kehitysvammaisten oppilaiden opetus voidaan järjestää oppiainejaon sijasta toiminta-alueittain. Myös muulla tavoin vammaisten tai vakavasti sairaiden oppilaiden opetus voi olla oppilaiden terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua järjestää toiminta-alueittain. Opetuksen suunnittelun lähtökohtana ovat oppilaan vahvuudet.
- Erityisestä tuesta ei voida päättää ilman tarvittavaa pedagogista ja muuta selvitystä, oppilaan ja huoltajien kuulemista sekä perusopetuslain ja hallintolain mukaan tehtyä erityisen tuen päätöstä.

Liikuntatunnit kuuluvat kaikille

OPAS

Osallistumista edistäviä apuvälineitä kuntiin ja kouluihin

Oppilaiden osallistumista koululiikuntaan, toiminnalliseen oppimiseen, välituntileikkeihin ja muuhun koulun toimintaan edistävät mm. peli- ja maastopyörätuolit sekä hiihto- ja luisteluelikat. Hankintojen tekeminen yhteishankintana on taloudellinen vaihtoehto.

Oppaaseen on koottu tietoa kuntiin ja kouluihin yhteiskäyttöön soveltuvista apuvälineistä, välineiden maahantuojista sekä hinta-arvioita.

KOULULIIKUNNASTA VAPAUTTAMINEN TAI KOTIOPETUS EI OLE RATKAISU

- Ryhmässä toimimisen oppii vain ryhmässä toimimalla ja liikkujaksi oppii vain liikkumalla. Positiivisten kokemusten saaminen edellyttää liikunnan opetuksessa mukanaoloa, ennakkoluulotonta asennetta, esteettömyyttä ja tarvittavia apu- ja toimintavälineitä.
- Opettajan tulee tietää lapsen vahvuuksista ja rajoitteista. Huoltajien on tärkeää kertoa näistä opettajalle. Yhteistyöllä löydetään hyviä ratkaisuja osallistumiseen.
- Liikuntatunneilla opitaan motoristen taitojen lisäksi yhdessä toimimista. Liikunnasta vapauttaminen, kotiopetukseen siirtyminen tai liikuntatunti kokonaan muusta ryhmästä erillään on harvoin lapsen edun mukaista.

Tasa-arvo vs. yhdenvertaisuus

*Yhdenvertaisuus merkitsee yhtäläisiä mahdollisuuksia.
Tämä tarkoittaa, että toinen oppilas voi tarvita
enemmän tukea osallistumiseen kuin toinen.*

HAE LISÄOPPIA!

Malike neuvoo toimintavälineiden käytössä ja hankinnassa sekä järjestää Ulos talosta, pois pihasta -toimintavälinekoulutusta, kursseja ja tapahtumia, joissa voi kokeilla toimintavälineitä.

malike.fi

Välineet.fi -verkkosivusto kokoaa soveltavan liikunnan apuvälineitä vuokraavat tahot ja linkit yhteen.

välineet.fi

Tietoa kolmiportaisesta tuesta, HOJKS:sta ja yksilöllistämisestä liikunnassa löytyy esimerkiksi Paralympiakomitean, Jyväskylän yliopiston tai Opetushallituksen sivuilta. Paralympiakomitea järjestää myös koulutusta soveltavasta liikunnasta.

paralympia.fi

peda.net/jyu/sport/ljto/liikunnanopetus/ejot
www.jyu.fi/sport/fi/erityisliikunta
edu.fi

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri tarjoaa tietoa, ohjausta ja koulutusta oppimisen ja kasvun tuesta oppilaille, oppilaiden perheille, opettajille ja kuntoutuksen henkilöstölle.

valteri.fi

Invalidiliitto ja Paralympiakomitea auttavat tilojen esteettömyyden arvioinnissa.

invalidiliitto.fi, esteetön.fi, paralympia.fi

Tietoa ja hyviä käytäntöjä erityislasten ja perheiden osallisuuden edistämiseen, kodin ja kasvatusyhteisöjen yhteistyössä sekä vanhempaintoiminnassa.

vanhempainliitto.fi

Liikkuva koulu -ohjelma on koontanut ideoita ja vinkkejä toiminnalliseen oppimiseen.

liikkuvakoulu.fi

Tutustu tasa-arvovaltuutetun ja yhdenvertaisuusvaltuutetun esitteeseen Parempi koulu kaikille.

tasa-arvo.fi

Lähteet

Hallintolaki (434/2003)
Perusopetuslaki (628/1998)
Perusopetusasetus (852/1998)
Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014
YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59-60/1991)
YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (27/2016)
Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Tämän esitteen faktat ja vinkit on koontanut Kehitysvammaisten Tukiliiton Malike-toiminta, asiantuntija apunaan Kehitysvammaisten Tukiliiton lakimies Tanja Salisma sekä seuraavat toimijat:

Jyväskylän Yliopisto, Koululiikuntaliitto, Liikunnan aluejärjestöt, Liikkuva koulu, Niilo Mäki Instituutti, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Soveltava Liikunta SoveLi, Suomen Olympiakomitea, Suomen CP-liitto, Suomen Paralympiakomitea ja Suomen Vanhempainliitto ry.

